

VIII.C.09. DE SCHOLEN

Op 01 jan. 1919 had de gemeenteschool twee leerkrachten in dienst voor het onderwijs van de jongens:

- Schoofs Victor, hoofdonderwijzer, 36 jaar, ongehuwd.
- Neesen Robert, onderwijzer, 26 jaar, toen ongehuwd.

De meisjes in de aangenomen meisjesschool St-Bertilia kregen les van zusters ursulinen onder leiding van Maria Roox, zuster-bestuurster, 64 jaar.

In de kostschool op Saffraanberg of '*Pensionnat pour jeunes filles*' bleven de leerlingen tijdens en na de oorlog weg. De Belgische Staat legde beslag op het enorme gebouw omdat het zou toebehoren aan Duitse staatsburgers. Men bedoelde hiermee de drie Duitse kloosterzusters, die er reeds jaren woonden.

Op zaterdag 03 mei 1919 stond in het weekblad *De Tram*:

- '*Het Gesticht van den Saffraenberg is door het Staatsbestuur aangekocht en zal aangewend worden tot het onderbrengen van oorlogsinvalieden. Binnen korte dagen worden er 600 verminkte soldaten verwacht, welke aldaar verder zullen verpleegd worden*'.

In feite had de Belgische Staat het gebouw ingepalmd zonder betaling. Op 11 juni 1919 vertrokken vanuit Brustem zeven zusters naar hun klooster in de Naamsestraat te St-Truiden.

In augustus 1919 was het 'pensionnat' van Saffraanberg reeds omgevormd tot een militaire Pupillenschool, met honderden jonge leerlingen.

De dames ursulinen ondernamen gerechtelijke stappen, eerst voor de rechtbank te Hasselt, daarna te Luik. Zij beweerden dat het schooldomein eigendom was van vijftien zusters, waartussen zich drie Duitse nonnen bevonden, die reeds meer dan dertig jaar ononderbroken in België verbleven en dus hun Duitse nationaliteit verloren hadden. In 1921 sloot de rechtbank zich aan bij de zienswijze van de zusters. Notaris Cartuyvels uit St-Truiden regelde het uitgesproken vonnis: de congregatie van de dames ursulinen verkocht het schooldomein Saffraanberg, groot 9,5 ha, aan de Belgische Staat. Het goed omvatte de internationale kostschool met leslokalen, studie- en vergaderzalen, slaapkamers en -zalen, keuken, refters, speelpleinen, kapel, een klooster, een boerderij met stallen en allerlei gebouwen, evenals 2 ha tuinen en boomgaarden en 3 ha parken. De kostprijs werd vastgesteld op 2.150.000 F. Sedert de inbeslagneming en het verloren vruchtgebruik op 24 april 1919 moest de Belgische Staat 125.000 F per jaar betalen of meer dan 260.000 F.

In de Nederlandstalige Pupillenschool werd de leerstof van de drie laatste leerjaren van het lager onderwijs onderwezen. Het waren leerlingen vanaf tien jaar. België wou erkentelijk zijn tegenover de oud-strijders, de oorlogsinvaliden en de burgerlijke

slachtoffers van de oorlog en hun kinderen een degelijke opvoeding geven. Het merendeel van de pupillen waren dan ook oorlogswezen. Het gestelde doel was om voor het leger een lager kaderpersoneel te vormen dat Nederlands sprak. Achteraf werden ook zonen van staatsambtenaren en kroostrijke gezinnen toegelaten. In 1926 werd de Franstalige Pupillenschool van Bouillon overgeplaatst naar Saffraanberg en in 1927 werd de militaire school uitgebreid met de Franstalige middelbare Pupillenschool van Marneffe. Deze leerlingen hadden de leeftijd van dertien jaar en kregen gedurende drie jaar lager middelbaar onderwijs. In 1933 werden de lagere en middelbare Pupillenscholen afgeschaft. De definitieve uitdoving gebeurde in 1935.

Vanaf 1933 werd er begonnen met een Nederlandstalige Cadettenschool, uitsluitend voorbehouden aan de zestienjarige zonen van officieren. De Franstalige Cadettenschool was in Namen gevestigd. Op Saffraanberg onderwees men aan 135 leerlingen de leerstof van de drie jaren hoger middelbaar onderwijs in het Nederlands. Aan een cadet werden hoge lichamelijke en verstandelijke eisen gesteld. De jonge militairen hadden een gevuld dagschema waarin regelmaat en militaire tucht hun rol speelden. Na het opstaan, stipt om zes uur, werd waszaal en refter bezocht. Daarna kon men de lessen volgen: Grieks-Latijn, Latijn-wiskunde of wetenschappen. Het Latijn werd later afgeschaft. Heel de dag droegen de leerlingen een militair uniform. De cadetten mochten slechts éénmaal per trimester naar huis. Het groot verlof dat na 1918 liep van 01 aug. tot 30 sept., werd eerst opgeschoven naar 15 juli-15 sept. en nadien naar 01 juli tot 30 aug.

Op 10 mei 1940 bij de inval van het Duitse leger werd de Cadettenschool ontbonden. Een gedenksteen herinnert hieraan: *'Ter herinnering aan de ontbinding van de Cadettenschool Saffraanberg op 10 mei 1940.'* De cadetten werden met de tram van 13 uur naar huis gestuurd. Op dat ogenblik was er een Duitse aanval met Stuka's op het nabijgelegen vliegveld. Enkele dagen nadien verbleven op Saffraanberg 50 Duitse piloten en 70 manschappen van het luchtvaartpersoneel.

In 1921 ontstond het MST of het medisch schooltoezicht. Het beperkte zich in die periode tot het geven van een lepel levertraan en het laten slikken van vitamines. De ogentest bestond in het kiezen van de gevraagde kleur uit verschillende soorten gekleurde wol. In 1921 ontstond ook de bibliotheekwet en in Brustem ontstond onder het impuls van meester Victor Schoofs een *'Openbare Boekerij'*.

De nieuwe bestuurster der aangenomen meisjesschool, zuster Gruyters, vroeg op 21 dec. 1923 de som van 577,50 F voor de verwarming van het gebouw. In januari 1924 kreeg haar school van het gemeentebestuur een naaimachine met een waarde van 700 F. Het werd aangekocht op voorwaarde dat het eigendom van de gemeente bleef.

Er werd stilaan gedacht aan de nieuwbouw van twee schoollokalen voor de jongensschool. De schoolopziener deed op 03 juli 1924 een poging om de voorziene bouw te bespoedigen. Hij liet de gemeenteraad weten dat het verblijf in de bestaande lokalen ongezond was, daar ze niet voldeden aan de geldende verordeningen: geen mogelijkheid om deftig aan medisch toezicht te doen, geen leeszaal voor de openbare boekerij, vochtige klasmuren en niet genoeg verluchting.

Hij stelde voor om het nieuwe gebouw te voorzien van 'twee ruime klaslokalen, een open en een overdekte speelplaats, een kleedkamer, privaten en pisbakken'. Het oude schoolgebouw zou kunnen aangepast worden met een lokaal voor medisch toezicht en een leeszaal voor de boekerij. Het bestek opgemaakt door de bouwkundige A. Debruyne bedroeg 86.752,97 F.

Begin november 1924 werd Julie Spiritus uit St-Truiden, een gediplomeerde onderwijzeres, aangesteld in de meisjesschool om zuster-bestuurster Gruyters te vervangen. Deze was ziek tot eind februari 1925. In juni 1925 was Antonia Horions waarnemende onderwijzeres.

In mei 1925 werd gezorgd voor de bemeubeling van de nieuwe klaslokalen voor de jongens: borden, lessenaars, kachels en kapstokken. Op 01 aug. 1925 ontving de meisjesschool 23 nieuwe schoolbanken voor de middenklas. Er werd een toelage van 300 F geschonken.

De schoolopziener vond in juni 1928 dat er in de gemeentelijke jongensschool een derde leerkracht zou mogen aangesteld worden. Op 14 sept. 1928 waren zes onderwijzers kandidaat. Herman Verdin, 27 jaar, behaalde 7 stemmen van de 8 aanwezige raadsleden en werd aangesteld. Hij verhuisde van Koersel, waar hij les gaf, terug naar Brustem.

Het schoolleerplan van 1922 was gericht op het logisch aanbrengen van de kennis bij de leerlingen. Men leerde de kinderen zien wat er in hun eigen omgeving gebeurde. De algemene leerplicht, die voor de eerste wereldoorlog gestemd was, werd nu toegepast. Maar de dorpelingen aanvaardden niet dat zij hun kinderen voortaan niet meer naar eigen inzicht thuis konden houden als er te werken en iets te verdienen was. Enkele redenen voor afwezigheid luidden: 'molshopen breken, hooi binnenhalen, kolen lossen van de stoomtram'.

Omstreeks de jaren dertig werd het stelsel van de gezinsvergoedingen, 'het kindergeld', ingevoerd en dat heeft meegeholpen om de mensen te overtuigen hun kinderen dagelijks naar school te sturen. Wel was er een toegeving aan de ouders: men mocht drie halve dagen per maand ongewettigd afwezig zijn vooraleer de kantonale inspectie ingelicht werd. Die stuurde dan een gele verwittigingskaart naar de moedwillige ouders. Bij herhaalde overtredingen van de leerplichtwet werden de ouders door de vrederechter gedagvaard. Maar tot de erfdiensbaarheden behoorde nog steeds dat de pachters van de kasteelheer hun kinderen als 'trakkers' moesten leveren bij de jachtpartijen. Na 1920 bleven de klopjachten dan ook beperkt tot drie halve dagen per maand.

De zomervakantie duurde voor 1914 zes weken van 15 aug. tot 01 okt. omdat men moest helpen met het oogsten van de aardappelen, de appels en het binnenhalen van het wintervoer. Toen de betaalde vakantiedagen van de arbeiders over de maanden juli en augustus verspreid werden, mochten de schoolkinderen ook tijdens die twee volle maanden thuisblijven. Maar de andere maanden was er alle dagen les, behalve de zondag en de donderdagnamiddag. Achteraf werd de vrije halve dag naar de woensdagnamiddag verschoven. Nadat de zaterdag voor de werknemers een vrije dag was geworden, werd ook

op de zaterdagvoormiddag geen les meer gegeven.

Daarbij kwam nog dat op de zaterdagmorgen veel jongens hun moeder hielpen bij het dragen van de korven met boter en eieren naar de wekelijkse markt in St-Truiden.

De pastoor moedigde de schoolkinderen aan om lid te worden van de Eucharistische Kruistocht. Ze moesten dan de mis bijwonen en communiceren om een stempeltje te krijgen. Dit hield echter in: nuchter blijven vanaf middernacht en dus zonder eten naar school. Ze mochten dan hun boterhammen in de klas opeten en hun metalen kruikjes met koffie werden opgewarmd op de kachel.

De nieuwe klaslokalen werden gebruikt vanaf het schooljaar 1928-29 door meester Victor Schoofs met de derde graad en door meester Robert Neesen met de tweede graad. Meester Herman Verdin bleef met de eerste graad in de oude school.

In de aangenomen meisjesschool werd de leiding op 23 sept.1930 in handen gegeven van de 45-jarige Duitse zuster Anna-Maria Löhr. Brustem kende haar als Mère Dominique.

Een nieuwe aanpak van het schoolgebeuren kwam tot uiting in het leerplan van 1936: de studie van het milieu. Er werd nu meer rekening gehouden met de natuur en de noden van het kind. Een huis in aanbouw of het bos in de herfst werd door de leerlingen bezocht, niet meer alleen op het bord getekend of op een verouderde prent bekeken. Men leerde waarnemen, tekenen, spreken, schrijven, lezen, rekenen en zingen van wat in de dagelijkse omgeving gebeurde. Leerwandelingen kwamen in de mode maar werden door de buitenstaanders als tijdsverlies ervaren. De milieu-studie kreeg achteraf andere namen: werkelijkheidsonderricht of wereldöorientatie. De inhoud bleef echter steeds hetzelfde.

Een leerling die het wat te bont maakte, mocht op de speelplaats een tijdje onder de schoolbel op straf staan om zich te bezinnen. De schoolbel was een koperen klokje met ijzeren klop en hing naast de deur onder een houten schutplankje. Terwijl de meesters met drie naast elkaar heen en weer over de speelplaats wandelden, waren de jongens bezig met tolleren, knikkeren of prentjes wisselen. Dagelijks na de gewone lessen kregen de grote leerlingen van meester Schoofs nog gratis 45 minuten Franse les.

Vanaf 1931 moest het gemeentebestuur een vergoeding geven aan de gemeente Aalst voor de kinderen uit Nerum die in Aalst naar de school gingen: 40 F voor een jongen, 50 F voor een meisje.

Er kwamen nieuwe schoolbanken voor telkens twee leerlingen. In 1933 werden kachels aangekocht voor beide scholen en het secretariaat.

Sommige ouders hadden thuis soms veel werk en verdienden niet genoeg om werkvolk in te zetten. De gemeenteraad verleende aan de leerlingen van de derde en vierde graad de mogelijkheid om, op aanvraag van hun ouders bij de hoofdonderwijzer, 10 dagen seizoenverlof te krijgen vanaf 1931. De aangehaalde redenen waren: planten en rooien van aardappelen en bieten, de graanoogst en het dorsen.

In januari 1936 stemde de gemeenteraad voor beide scholen een som van 1.400 F, die moest besteed worden aan schoolreizen en prijsuitdelingen en een bedrag van 3.000 F voor de aankoop van radio's. Er werd een verzekering afgesloten voor de leerkrachten en leerlingen van de gemeenteschool.

Hoofdonderwijzer Victor Schoofs vroeg zijn pensioen met ingang van 31 dec. 1936. Op 23 dec. 1936 werd Robert Neesen school- hoofd. Raymond Gennez werd benoemd als derde onderwijzer

In de lokalen van de gemeenteschool werd vanaf november 1937 een landbouwschool opgericht die de 'Studiekring van de Boeren- jeugd' verving.

De Duitsers kwamen Brustem bezetten in mei 1940 en namen de scholen tijdelijk in beslag om soldaten van het vliegveld te huisvesten.

In 1944 werd het schoonschrift algemeen ingevoerd om '*de mens- heid beter, mooier en duidelijker te leren schrijven*'. Er werd een methode aangeleerd om dezelfde schrijfbewegingen en de- zelfde lettervormen in alle leerjaren te gebruiken. Een kartonnen plaat met een modelalfabet werd boven het schoolbord gehangen. Vanaf toen leerde de leerkracht aan de leerlingen om fier te zijn op hun eigen verzorgde schrijfboeken.

In september 1944 namen Amerikaanse bevrijders hun intrek in de scholen en ze bleven er tot na het paasverlof 1945. Ondertussen werden de lessen geschorst. De schade aan het gemeentelijk schoolgebouw veroorzaakt door de oorlogsomstandigheden werd in januari 1947 vastgelegd op 143.799 F.

Schoolhoofd Robert Neesen vroeg zijn ontslag en pensioen aan. Dit werd aangenomen. De 48-jarige Herman Verdin werd op 30 aug. 1949 benoemd tot hoofdonderwijzer met 6 stemmen op 6. Hij had 27 dienstjaren en zijn school telde twee klassen.

Eind september 1949 kocht men aangepaste meubelen: voor de jongensschool 48.500 F, voor de meisjesschool 12.300 F. De gemeenteschool telde in april 1950 67 leerlingen.

Het Brustems onderwijzend personeel in juni 1950:

- Gemeenteschool: - Hoofdonderwijzer: Herman Verdin.
 - Onderwijzer: Raymond Gennez.
- Aangenomen school: - Bestuurster: E.Z. Anna-Maria Löhr.
 - Onderwijzeres: E.Z. Gerarda Witters.
 - Onderwijzeres: Mevr. Anna Dedry-Ruppel.
- Bewaarschool: - Kleuterleidster: E.Z. Suzanna Philips.
 - Kleuterleidster: mej. Paula Beckers.

In de vakantie van 1950 werd de gemeenteschool hersteld voor de prijs van 128.610,61 F.

In september 1950 waren er 71 aanwezige jongens. De raad stel- de het minimum voor het inrichten van een derde klas op 75 leerlingen. De toelage voor de schoolbehoeften werd verhoogd: 80 F voor de lagere school en 45 F voor elke kleuter. De naai- en breileergangen kregen 45 F per meisje en het onderhoud werd opgetrokken tot 1.000 F per

klaslokaal. Voor het sinterklaasfeest in de scholen werd 10 F per leerling geschonken. De bei- de scholen kregen ook elk een vlag: kostprijs 5.000 F.

Het volgend schooljaar, op 03 sept. 1951, waren er 78 jongens ingeschreven in de gemeenteschool. In de eerste graad zaten 12 en 9 leerlingen, in de tweede graad 21 en 15 en in de derde graad zaten er 11 en 9.

Na een geheime stemming tussen drie kandidaten werd Guillaume Moermans verkozen met 6 stemmen. Hij kreeg de tweede graad toegevoegd. Raymond Gennez met 17 j. dienst, onderwees de derde graad, terwijl hoofdonderwijzer Herman Verdin met zijn 28 dienstjaren, de jongste leerlingen onder zijn toezicht had.

De leerkrachten van de vrije school hadden ongeveer dezelfde leeftijd: mevrouw Anna Dedry-Ruppel telde in 1951 29 dienstjaren, zuster Dominique 21 en zuster Gerarda 15 dienstjaren. Bij de kleuters had juffrouw Paula 3 j. dienst en Lucie Wydouw was pas in dienst sedert 01 okt. 1951 en verving zuster Suzanna.

Elke leerkracht zat achter een groot en indrukwekkend bureau om gezag in te boezemen en de benen te verbergen. Voor de huishoudklas, die in de vrije school gehouden werd, schonk de gemeente een toelage van 10.000 F.

In november 1952 werd een architect belast met het opmaken van een plan en een bestek voor het nieuwe schoollokaal op de hoek van de Singel, naast het secretariaat. Daar stond sedert jaren tussen de beplantingen en achter een grille een achtergelaten Duits kanon. Het bestek kwam op 715.159,60 F. De derde klas was ondertussen ondergebracht in een noodlokaal.

In februari 1954 bedroeg de kostprijs van de school, het lo- kaal voor medisch toezicht en de centrale verwarming reeds de som van 740.023,87 F. Er zouden voor 27.541,50 F schoolmeubelen gekocht worden.

Tijdens de maand mei 1954 werd de jongensspeelplaats volledig met cementdallen belegd voor de som van 49.421,25 F.

De bestuurster van de meisjesschool Mère Dominique werd gevierd omdat ze gedurende 25 jaar ten dienste van de jeugd had gestaan. Ze werd op 01 sept. 1955 op rust gesteld.

In november 1959 werd een vierde klas in de gemeenteschool ingericht. Op 30 dec. 1959 werd Maurice Lammens verkozen met 9 stemmen. Hij begon op 01 febr. 1960. Op 01 sept. 1961 werd Raymond Gennez schoolhoofd in vervanging van Herman Verdin, die met pensioen ging.

Op 01 september 1963 startte op de Vliegveldlaan een Rijksla- gereschool met kleuterschool.